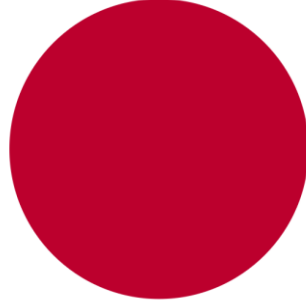

**MEYVE SEBZE MAMULERİ
SEKTÖRÜ
AÇISINDAN
JAPONYA**

Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
Ar-Ge Şubesi

2023

İçindekiler

ÜLKE PROFİLİ	1
GENEL BİLGİLER.....	1
Coğrafi Konum.....	1
Siyasi ve İdari Yapı	2
Nüfus ve İstihdam	2
GENEL EKONOMİK BİLGİLER.....	3
Temel Ekonomik Göstergeler	3
DIŞ TİCARETİN GÖRÜNÜMÜ	4
Dış Ticaret	4
Başlıca İhracat Yapılan Ülkeler (1000 \$).....	4
Başlıca İhracatı Yapılan Ürünler (1000 \$)	5
Başlıca İthalat Yapılan Ülkeler (1000 \$).....	5
Başlıca İthalatı Yapılan Ürünler (1000 \$)	6
TÜRKİYE İLE TİCARETİN GÖRÜNÜMÜ	7
Türkiye – Japonya Dış Ticareti	7
Türkiye’nin Japonya’ya İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1000 \$).....	7
Türkiye’nin Japonya’dan İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1000 \$).....	8
JAPONYA MEYVE SEBZE MAMULLERİ PAZARI.....	9
Dış Ticaret	9
Başlıca MSM İhracatı Yapılan Ülkeler (1000 \$)	9
Başlıca İhracatı Yapılan MSM Ürünleri (1000 \$).....	10
Başlıca MSM İthalatı Yapılan Ülkeler (1000 \$)	11
Başlıca İthalatı Yapılan MSM Ürünleri (1000 \$).....	12
Türkiye’nin Japonya’ya MSM İhracatı (\$)	13
PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	14
Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları	14
Dağıtım Kanalları.....	14
Tüketici Tercihleri.....	16
Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler.....	17
Kamu İhaleleri.....	18
PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR	18
Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler	18
Kullanılan Lisan	20
Ulaşım	20

Konaklama	21
Haberleşme.....	21
Yerel Ölçü Birimleri.....	21
Para Kullanımı.....	21
Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması.....	22
Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri.....	22
Yerel Saat	23
DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALAR	23
Dış Ticaret Mevzuatı	23
İthalat Rejimi	24
İhracat Rejimi	24
Gümrük Vergileri ve Diğer Vergiler	25
Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar	26
Test Etme, Muayene ve Belgelendirme	27
Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme	28
Teknik Engeller	29
ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	29
Şirket Türleri	29
Yeni bir Şirket Kurulması	30
Şirket Kurma Prosedürü	31
Sigorta	32
Bankacılık Mevzuatı	32
Vizeler	32
POTANSİYEL SEKTÖRLER	35
KAYNAKÇA	39

ÜLKE PROFİLİ

Resmi Adı	Japonya İmparatorluğu
Nüfus	125,2 milyon (IMF 2022 tahmini)
Yüzölçümü	377.899 km ²
Dil	Japonca
Başkent	Tokyo
Para Birimi	Japon Yeni (1 TRY = 7,25 JPY)
Yönetim Şekli	Üniter Parlamenter Anayasal Monarşi
Devlet Başkanı	Naruhito
Hükümet Başkanı	Fumio Kishida
GSYİH	4,3 trilyon \$ (IMF 2022 tahmini)
Kişi Başına GSYİH	34.358 \$ (IMF 2022 tahmini)
GSYİH Büyüme Hızı	%1,75 (IMF 2022 tahmini)
Enflasyon Oranı	-%0,2 (IMF 2021)
İşsizlik Oranı	%2,8 (IMF 2021)
Toplam İhracat	747,3 milyar \$ (TradeMap 2022)
Toplam İthalat	897,7 milyar \$ (TradeMap 2022)
Türkiye'nin Ülkeye İhracatı	664,2 milyon \$ (TÜİK 2022)
Türkiye'nin Ülkeden İthalatı	4,6 milyar \$ (TÜİK 2022)

GENEL BİLGİLER

Coğrafi Konum

Japonya' Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda, Kore Yarımadasının doğusunda ve Rusya'nın Sibirya bölgesinin güneyinde yer almaktadır. Bir ada ülkesi olan Japonya dört ana ada ve Okinawa adasından oluşmaktadır. Dört ana ada kuzeyden güneye doğru şu şekilde sıralanmaktadır: Hokkaido, Honshu (en büyük ve kalabalık adadır.), Shikoku ve Kyushu.

Japonya'nın kuzeyi ve güneyi arasında iklim koşulları büyük farklılıklar göstermektedir. Güney kısımlar tropikal iklim koşulları kuzey kısımlar ise soğuk iklim koşulları göstermektedir.

Japonya'nın en yüksek noktası; Japonya'nın sembollerinden biri olan 3.776 metre yüksekliğindeki Fuji Dağıdır. Japonya'nın %68,5 u dağlık ve ormanlık alanlardan oluşmakta

olup tarıma elverişli kısım %12,5 tur. 29.751 km sahil şeridi vardır. Japonya dünyanın en fazla deprem olan ülkesidir.

Siyasi ve İdari Yapı

Japonya, temsili demokrasi ile yönetilmektedir. Japon Parlamentosu (Diet) devletin en üst organıdır. Parlamento iki kısımdan oluşmaktadır. Alt meclis ve üst meclis. Alt meclis temsilciler meclisi olup daha güçlüdür. Üst meclis ise konsüller meclisidir. Başbakanı meclis seçmektedir. Kabine Diet'e karşı sorumludur. İmparator devletin başı olmakla beraber sembolik bir fonksiyonu bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, 1945-1952 yılları arasında Japonya'yı müttefikler yönetmiştir. Japonya parlamenter sisteme 1952 yılında geçmiştir. Japonya'yı, İkinci Dünya Savaşı sonrası çok partili dönemde, 4 yıl ve 2 ay hariç, hep Liberal Demokrat Parti (LDP) yönetmiştir. LDP 1955 de kurulmuş olan ve muhafazakar bir partidir. Japonya'nın modern dönemi 1868 yılında Tokugawa shogun döneminin son bulması ve İmparator Meiji tarafından beyliklerin birleştirilip ulusal sistemin kurulması ile başlamıştır. Japonya sanayileşme ve Batılılaşmaya Meiji dönemi (1868-1912) ile başlamıştır.

Japonya'da resmi olarak 47 il bulunmakta olup, her ilin bir valisi ve belediye başkanı bulunmaktadır.

Nüfus ve İstihdam

Japonya etnik olarak homojen bir yapıya sahiptir. Yerel orjin halk olarak Japon ırkı dışında sadece Hokkaido bölgesinde sayıları 25 bini bulan Ainu Halkı bulunmaktadır. En büyük etnik grup ise Çin ve Koreliler olup sayıları yaklaşık olarak sırasıyla 627 bin ve 500 bini bulmaktadır. Japonya'nın nüfusu 2008 yılında pik yaptıktan sonra (128 milyon) azalmaya başlamıştır. Doğum oranı 1,4 olup nüfusu korumak için gerekli olan 2,1 oranının bir hayli aşağısındadır.

Demografik yapı şu şekildedir:

- 0-14 yaş arası: 15,1 milyon kişi
- 15-64 yaş arası: 74,72 milyon kişi
- 65 yaş ve üzeri: 36,08 milyon kişi (%28,7)

Japonya 65 yaş üzeri nüfus oranında dünya birincisidir. Ortalama beklenen yaşam süresi 86 yıl olup, kadınlarda 87,32 erkeklerde 81,25 yıldır. Mayıs 2020 tarihine göre 125,590 milyon kişi olan nüfusun 61,28 milyonu erkek 64,62 milyonu ise kadındır.

Japon ekonomisi tam istihdam düzeyindedir, yani işsizlik tarihi dip seviyelerinde olup %2,6

civarındadır. Japonya’da çalışan sayısı 66,28 milyon kişidir. Kendi veya aile işletmesi dışında ücretli çalışanların sayısı 59,23 milyondur. Çalışanların 2,11 milyonu tarımda 10,6 milyonu imalat sektöründe 4,59 milyonu inşaat sektöründe istihdam edilmektedir. Devlet memuru sayısı ise 2,39 milyondur.

2018 yılı verilerine göre tüm ülkede 7.314 sağlık tesisi bulunmaktadır. 327.210 doktor, 104.908 diş hekimi, 1.218.606 hemşire ve 304.479 yardımcı sağlık personeli bulunmaktadır. Japonya’nın kişi başına sağlık harcaması 339.900 JPY dir.

GENEL EKONOMİK BİLGİLER

Temel Ekonomik Göstergeler

Japonya, cari fiyatlara göre, 2022 yılı itibariyle 196 ülke arasında dünyanın 3. büyük ekonomisidir. Cari fiyatlara göre Japonya, 2022 yılında 34.358 dolarlık kişi başına düşen milli gelir ile dünyada 30. sırada yer almaktadır. (IMF-2022)

Japon ekonomisi İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden yapılanmış ve dünyanın en büyük ekonomileri arasına girebilmiştir. ‘Yüksek Büyüme Dönemi’ denilen 1954-73 yılları arasında reel olarak ortalama %9,5 büyümüştür. 90’lı yılların başına kadar ise büyüme oranı ortalama olarak %5 olmuştur. Japon ekonomisi 1985-1990 yılları arası “bubble” adı verilen dünya ekonomi literatürüne de giren bir dönem geçirmiştir. 70’li yılların başından itibaren artmaya başlayan hisse senedi ve gayrimenkul fiyatları Bubble döneminde aşırı düzeyde yükselerek bir köpük oluşturmuş, bu köpük 1990’da patlamıştır.

Bubble” dönemi 1990 yılında sona ermiştir. Bu tarihten itibaren Japon ekonomisi halen devam eden resesyona girmiştir. Borsa endeksi (Nikkei) yaklaşık 20 yıl süresince değer kaybetmiş, gayrimenkul fiyatları önemli oranda düşmüştür. Bu dönemin belirgin özelliği deflasyon, çok düşük büyüme oranı ve tüketimin artmamasıdır.

DIŞ TİCARETİN GÖRÜNÜMÜ

Dış Ticaret

1000 \$	2018	2019	2020	2021	2022
İhracat	738.164.252	705.842.013	640.953.137	757.461.387	747.269.392
İthalat	749.092.205	720.964.445	634.678.167	773.720.906	897.663.739
Hacim	1.487.256.457	1.426.806.458	1.275.631.304	1.531.182.293	1.644.933.131
Denge	- 10.927.953	-15.122.432	6.274.970	-16.259.519	-150.394.347

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca İhracat Yapılan Ülkeler (1000 \$)

Sıra	Ülke	2020	2021	2022	Değ %	Pay %
1	Çin	141.322.302	163.945.539	144.715.566	-11,7%	19,4%
2	ABD	118.723.609	136.046.461	139.533.609	2,6%	18,7%
3	Güney Kore	44.658.431	52.595.406	54.259.942	3,2%	7,3%
4	Tayvan. Çin	44.403.796	54.587.373	52.290.693	-4,2%	7,0%
5	Hong Kong, Çin	31.993.214	35.464.968	33.248.593	-6,2%	4,4%
6	Tayland	25.514.386	33.041.857	32.497.410	-1,6%	4,3%
7	Singapur	17.694.529	20.061.019	22.350.493	11,4%	3,0%
8	Almanya	17.592.633	20.775.846	19.569.033	-5,8%	2,6%
9	Vietnam	17.109.773	19.114.504	18.620.279	-2,6%	2,5%
10	Avustralya	12.146.209	15.265.489	16.530.384	8,3%	2,2%
11	Malezya	12.588.499	15.622.006	16.475.110	5,5%	2,2%
12	Endonezya	9.199.817	13.358.615	15.038.604	12,6%	2,0%
13	Hindistan	9.099.174	12.863.279	13.872.015	7,8%	1,9%
14	Hollanda	10.906.226	12.596.067	12.371.408	-1,8%	1,7%
15	Filipinler	8.811.576	11.118.569	12.155.001		
29	Türkiye	2.664.214	3.181.696	3.216.142	1,1%	0,4%
	Toplam	640.953.137	757.461.387	747.269.392	-1,3%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca İhracatı Yapılan Ürünler (1000 \$)

GTİP	Ürün Grubu	2020	2021	2022	Değ %	Pay %
'8703	Otomobiller	80.914.491	85.589.554	86.178.445	0,7%	11,5%
'9999	Başka bir yerde belirtilmeyen mallar	41.066.512	50.409.230	56.788.083	12,7%	7,6%
'8542	Elektronik entegre devreler	28.863.251	34.028.788	33.587.167	-1,3%	4,5%
'8486	Yarı iletken disklerin, külçelerin, entegre devrelerin vb imalatında kullanılan makine ve cihazlar; aksam-parçaaksesuar	23.580.447	30.565.232	31.009.388	1,5%	4,1%
'8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	27.042.077	32.550.291	28.990.751	-10,9%	3,9%
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	5.557.286	7.230.326	14.624.140	102,3%	2,0%
'8429	tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	7.963.077	11.461.595	12.374.800	8,0%	1,7%
'7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm)	6.555.503	10.760.803	11.103.454	3,2%	1,5%
'7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya , da pudra halinde)	8.319.717	7.636.738	10.836.967	41,9%	1,5%
'8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	6.573.877	10.025.598	9.900.699	-1,2%	1,3%
	Toplam	640.953.137	757.461.387	747.269.392	-1,3%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca İthalat Yapılan Ülkeler (1000 \$)

Sıra	Ülke	2020	2021	2022	Değişim %	Pay %
1	Çin	163.760.523	185.800.620	188.789.452	1,6%	21,0%
2	ABD	71.703.352	83.130.275	90.707.699	9,1%	10,1%
3	Avustralya	35.654.301	52.447.436	87.645.778	67,1%	9,8%
4	BAE	16.391.766	27.147.184	45.366.371	67,1%	5,1%
5	Suudi Arabistan	18.452.565	27.524.404	42.210.176	53,4%	4,7%
6	Tayvan, Çin	26.762.797	33.530.408	38.537.175	14,9%	4,3%
7	Güney Kore	26.591.377	32.099.820	33.612.420	4,7%	3,7%
8	Endonezya	15.406.849	19.662.679	28.627.353	45,6%	3,2%
9	Tayland	23.764.572	26.373.709	26.671.431	1,1%	3,0%
10	Vietnam	22.042.028	23.022.781	26.363.788	14,5%	2,9%

11	Malezya	15.931.076	19.748.876	26.010.925	31,7%	2,9%
12	Almanya	21.221.139	23.728.531	22.767.134	-4,1%	2,5%
13	Kanada	10.759.364	13.733.312	16.562.743	20,6%	1,8%
14	Rusya Federasyonu	10.737.751	14.144.775	15.146.758	7,1%	1,7%
15	Katar	9.187.466	11.640.832	13.255.182	13,9%	1,5%
56	Türkiye	689.297	808.124	1.020.786	26,3%	0,1%
	Toplam	634.678.167	773.720.906	897.663.739	16,0%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca İthalatı Yapılan Ürünler (1000 \$)

GTİP	Ürün Grubu	2020	2021	2022	Değ %	Pay %
'2709	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham)	43.509.685	63.139.357	100.382.771	59,0%	11,2%
'2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	34.177.139	45.678.018	72.103.863	57,9%	8,0%
'2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	15.948.045	25.551.747	58.492.691	128,9%	6,5%
'8542	Elektronik entegre devreler	18.755.694	25.408.978	31.566.210	24,2%	3,5%
'8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	24.968.261	28.603.143	26.951.518	-5,8%	3,0%
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	11.038.583	18.454.990	20.047.591	8,6%	2,2%
'3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. ürünler	10.333.134	17.871.379	19.914.230	11,4%	2,2%
'3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karışık olan veya, karışık olmayan ürünlerden oluşan ilaçlar	16.952.969	18.259.694	17.817.548	-2,4%	2,0%
'8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	19.636.817	18.853.799	17.744.245	-5,9%	2,0%
'2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	9.623.534	17.855.025	13.845.060	-22,5%	1,5%
	Toplam	634.678.167	773.720.906	897.663.739	16,0%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

TÜRKİYE İLE TİCARETİN GÖRÜNÜMÜ

Türkiye – Japonya Dış Ticareti

1000 \$	2018	2019	2020	2021	2022
İhracat	479.384	510.076	441.134	529.691	664.044
İthalat	4.124.170	3.647.888	3.742.695	4.389.184	4.641.674
Hacim	4.603.554	4.157.964	4.183.829	4.918.875	5.305.718
Denge	-3.644.786	-3.137.812	-3.301.561	-3.859.493	-3.977.630

Kaynak: ITC Trademap

Türkiye'nin Japonya'ya İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1000 \$)

GTİP	Ürün Grubu	2020	2021	2022	Değ %	Pay %
0302	Balıklar (taze veya soğutulmuş)	69.041	59.829	67.516	12,8%	10,2%
7202	Ferro alyajlar	11.720	39.013	59.593	52,8%	9,0%
1902	Makarnalar ve kuskus	46.192	38.682	56.941	47,2%	8,6%
0303	Balıklar (dondurulmuş) (03.04 pozisyonundaki balık filetoları ve , diğer balık etleri hariç)	1.335	3.505	28.539	714,2%	4,3%
2402	Tütün veya tütün yerine geçen maddelerden yapılmış purolar, , uçları açık purolar, sigarillolar ve sigaralar	4.237	7.439	26.107	250,9%	3,9%
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal, edilmiş diğer motorlu taşıtlar	16.372	16.910	24.047	42,2%	3,6%
1509	Zeytinyağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	7.438	12.805	18.232	42,4%	2,7%
2002	Domates (sirke/asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş)	7.796	11.260	17.446	54,9%	2,6%
9999	Başka yerde belirtilmeyen ürünler	4.330	7.651	14.161	85,1%	2,1%
0806	Üzümler (taze veya kurutulmuş)	12.296	11.561	13.765	19,1%	2,1%
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	11.325	13.221	13.630	3,1%	2,1%
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	5.085	10.307	12.093	17,3%	1,8%
0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	8.740	11.651	11.896	2,1%	1,8%
2836	Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbomat içeren ticari amonyum karbonat	8.171	7.316	11.525	57,5%	1,7%
0805	Turunçgiller (taze veya kurutulmuş)	1.051	1.289	10.697	729,9%	1,6%
	Toplam	441.134	529.691	664.044	25,4%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

Türkiye'nin Japonya'dan İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1000 \$)

GTİP	Ürün Grubu	2020	2021	2022	Değ %	Pay %
8708	87.01 ila 87.05 Pozisyonlarında yer alan motorlu taşıtların aksam, , parça ve aksesuarı	453.365	515.668	461.964	-10,4%	10,0%
7225	Diğer alaşımlı çelikten yassı hadde mamulleri	78.728	120.633	258.499	114,3%	5,6%
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	152.366	330.666	253.767	-23,3%	5,5%
8429	Kendinden hareketli buldozerler, angledozerler, greyderler, toprak, tesviyesine mahsus makinalar vb.	114.850	183.818	235.627	28,2%	5,1%
8507	Elektrik akümülatörleri	228.862	233.517	207.619	-11,1%	4,5%
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal , edilmiş diğer motorlu taşıtlar	151.080	110.469	175.954	59,3%	3,8%
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler ve endüktörler	154.013	173.586	173.939	0,2%	3,7%
8457	Metal işlemeye mahsus işleme merkezleri, tek istasyonlu tezgahlar , ve çok istasyonlu transfer tezgahları	70.811	117.195	118.576	1,2%	2,6%
8445	Dokumaya elverişli elyafın hazırlanmasına mahsus makinalar..	34.645	47.268	79.763	68,7%	1,7%
8479	Bu fasılın başka pozisyonlarında belirtilmeyen veya yer almayan , kendine özgü bir fonksiyonu olan makinalar ve mekanik cihazlar	41.725	79.245	70.952	-10,5%	1,5%
8408	Sıkıştırma ile ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlar	41.536	62.294	70.528	13,2%	1,5%
8443	Levhalar, silindirler ve 84.42 pozisyonundaki diğer tabedici unsurlar, aracılığıyla baskı yapmaya mahsus makinalar...	64.790	68.464	64.314	-6,1%	1,4%
8458	Metal işlemeye mahsus torna tezgahları	36.272	58.576	63.669	8,7%	1,4%
8447	Örgü makinaları, dikiş -trikotaj makinaları...	49.314	53.542	62.685	17,1%	1,4%
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar, ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	6.667	18.080	58.950	226,1%	1,3%
	Toplam	3.742.695	4.389.184	4.641.674	5,8%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

JAPONYA MEYVE SEBZE MAMULLERİ PAZARI

Dış Ticaret

International Trade Center (Trademap) verilerine göre 2022 yılı Japonya meyve sebze mamulleri ihracatı 1 milyar 288 milyon dolar, meyve sebze mamulleri ithalatı 8 milyar 484 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.¹

1000 \$	2018	2019	2020	2021	2022	Değişim (%)
İhracat	722.755	786.511	870.529	1.295.912	1.288.098	-0,6%
İthalat	7.658.598	7.810.587	7.454.702	7.768.855	8.484.469	9,2%
Hacim	8.381.353	8.597.098	8.325.231	9.064.767	9.772.567	7,8%
Denge	-6.935.843	-7.024.076	-6.584.173	-6.472.943	-7.196.371	11,2%

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca MSM İhracatı Yapılan Ülkeler (1000 \$)

Sıra	Ülke	2020	2021	2022	Değişim %	Pay %
1	Çin	204.884	340.279	341.571	0,4%	26,5%
2	ABD	175.953	279.642	267.940	-4,2%	20,8%
3	Hong Kog, Çin	121.707	168.199	114.637	-31,8%	8,9%
4	Tayvan, Çin	78.323	108.040	111.511	3,2%	8,7%
5	Singapur	39.688	49.696	65.130	31,1%	5,1%
6	Fransa	35.668	55.814	52.069	-6,7%	4,0%
7	Güney Kore	22.350	30.498	47.728	56,5%	3,7%
8	Avustralya	27.143	42.530	47.042	10,6%	3,7%
9	Hollanda	31.054	41.954	35.565	-15,2%	2,8%
10	Vietnam	22.749	21.796	27.758	27,4%	2,2%
11	Kanada	11.655	16.803	22.316	32,8%	1,7%
12	Birleşik Krallık	7.811	13.617	20.689	51,9%	1,6%
13	Tayland	9.242	11.931	16.940	42,0%	1,3%
14	Malezya	8.380	12.123	14.498	19,6%	1,1%
15	Makao, Çin	5.752	19.443	13.705	-29,5%	1,1%
	Toplam	870.529	1.295.912	1.288.098	-0,6%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

¹ 07, 08, 20 ve 22 faslında kullanılan gtip pozisyonları: 071010, 071021, 071022, 071029, 071030, 071040, 071080, 071090, 071140, 071151, 071159, 071190, 071220, 071230, 071231, 071232, 071233, 071239, 071290, 081110, 081120, 081190, 081210, 081290, 081400, 200110, 200190, 200210, 200290, 200310, 200320, 200390, 200410, 200510, 200520, 200540, 200551, 200559, 200560, 200570, 200580, 200591, 200599, 200600, 200710, 200791, 200799, 200820, 200830, 200840, 200850, 200860, 200870, 200880, 200891, 200893, 200897, 200899, 200911, 200912, 200919, 200920, 200921, 200929, 200930, 200931, 200939, 200941, 200949, 200950, 200961, 200969, 200971, 200979, 210320, 220110, 220190, 220210, 220290, 220300, 220410, 220421, 220429, 220430, 220510, 220590, 220600, 220710, 220720, 220820, 220830, 220860, 220870, 220890, 220900

Başlıca İhracatı Yapılan MSM Ürünleri (1000 \$)

GTİP	Ürün Grubu	2017	2018	2019	Değişim %	Pay %
220830	Viskiler	254.059	420.653	428.808	1,9%	33%
220600	Fermente edilmiş diğer içecekler (elma şarabı, armut şarabı, bal şarabı gibi), diğer fermente edilmiş içeceklerin karışımları ve fermente edilmiş içeceklerle alkolsüz içeceklerin karışımları	232.820	377.246	370.720	-1,7%	29%
220870	Likörler ve kordiyaller	80.791	110.003	103.528	-5,9%	8%
220210	Sular (mineral sular ve gazlı sular dahil) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış ve aromalandırılmış)	83.965	104.806	96.769	-7,7%	8%
220300	Malttan üretilen biralar	54.085	67.106	81.235	21,1%	6%
200899	Diğer meyvalar, sert kabuklu meyvalar ve yenilen diğer bitki parçaları (başka surette hazırlanmış veya konserve edilmiş)	28.470	37.377	31.733	-15,1%	2%
220890	Diğer alkollü içecekler	19.185	29.638	30.092	1,5%	2%
200520	Patates (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmamış)	18.079	24.996	23.588	-5,6%	2%
220900	Sirkeler ve asetik asitten elde edilen sirke yerine geçen maddeler	19.899	25.621	22.674	-11,5%	2%
200931	Turunçgil suları (portakal ve greyfurt hariç); brix değeri 20yi geçmeyenler, fermente edilmemiş ve alkol katılmamış	9.661	14.033	15.825	12,8%	1%
	Toplam	870.529	1.295.912	1.288.098	-0,6%	100%

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca MSM İthalatı Yapılan Ülkeler (1000 \$)

Sıra	Ülke	2018	2019	2020	2021	2022	Değ %	Pay %
1	Çin	2.028.002	2.016.429	1.949.582	1.994.463	2.119.919	6,3%	25,0%
2	ABD	1.077.639	1.150.646	1.071.864	1.028.795	1.252.918	21,8%	14,8%
3	Fransa	1.175.673	1.252.088	1.055.794	1.170.458	1.252.323	7,0%	14,8%
4	Brezilya	438.408	412.233	515.219	513.387	646.747	26,0%	7,6%
5	İtalya	372.329	394.719	377.842	401.204	428.089	6,7%	5,0%
6	Birleşik Krallık	302.133	333.610	284.199	316.255	338.928	7,2%	4,0%
7	Şili	291.758	277.254	263.398	234.243	273.522	16,8%	3,2%
8	Tayland	255.639	250.635	254.308	251.090	255.937	1,9%	3,0%
9	Güney Kore	244.483	264.453	275.786	274.958	252.025	-8,3%	3,0%
10	İspanya	183.702	198.698	193.654	204.643	199.686	-2,4%	2,4%
11	Kanada	75.600	77.790	85.752	108.189	133.405	23,3%	1,6%
12	Meksika	87.528	93.547	93.039	88.034	112.739	28,1%	1,3%
13	Ekvator	61.981	66.213	64.996	70.306	91.108	29,6%	1,1%
14	Avustralya	70.106	63.491	63.570	70.884	90.093	27,1%	1,1%
15	Tayvan, Çin	87.683	90.652	89.979	87.935	90.010	2,4%	1,1%
28	Türkiye	21.551	23.912	26.038	35.033	32.428	-7,4%	0,4%
	Toplam	7.658.598	7.810.587	7.454.702	7.678.855	8.484.469	10,5%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

Başlıca İthalatı Yapılan MSM Ürünleri (1000 \$)

GTİP	Ürün Grubu	2020	2021	2022	Değişim %	Pay %
220421	Taze üzüm şarapları (köpüklü şaraplar hariç) ve fermantasyonu alkol ilavesi ile önlenmiş veya durdurulmuş üzüm sırası; muhtevası 2 litre veya daha az kaplarda olanlar	944.923	988.942	1.053.600	6,5%	12,4%
220410	Köpüklü şaraplar (taze üzümden)	540.794	652.629	730.020	11,9%	8,6%
220710	Homojenize edilmiş reçel, jöle, marmelat, meyve püresi ve pastları	534.275	543.612	700.664	28,9%	8,3%
200410	Köpüklü şaraplar (taze üzümden)	442.298	477.056	639.937	34,1%	7,5%
071080	Zeytinler, mantarlar, domatesler ve diğer sebzeler; pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş	505.626	556.604	626.304	12,5%	7,4%
220830	Viskiler	419.056	431.024	461.348	7,0%	5,4%
200599	Diğer Sebzeler (Sirke Veya Asetik Asitten Başka Usullerle Hazırlanmış Veya Konserve Edilmiş, Dondurulmamış)	378.094	389.174	388.757	-0,1%	4,6%
200899	Diğer meyvalar, sert kabuklu meyvalar ve yenilen diğer bitki parçaları (başka surette hazırlanmış veya konserve edilmiş)	350.859	344.253	365.856	6,3%	4,3%
071290	Kurutulmuş diğer sebzeler ve sebze karışımları; bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde, fakat başka şekilde hazırlanmamış	219.407	220.998	248.722	12,5%	2,9%
200290	Domatesler (tüm veya parça halinde olmayan); sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş	183.259	181.150	195.489	7,9%	2,3%
081190	Diğer meyveler ve sert çekirdekli meyveler; pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın, dondurulmuş	156.698	176.201	191.776	8,8%	2,3%
071029	Diğer baklagiller; pişirilmemiş veya buharda	157.456	146.532	149.857	2,3%	1,8%

	veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş					
200591	Bambu filizi (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmamış)	123.118	131.314	142.083	8,2%	1,7%
200969	Üzüm Suyu (Üzüm Şırası Dahil); Brix Değeri 30°U Geçenler, Fermente Edilmemiş Ve Alkol Katılmamış	78.010	90.217	121.944	35,2%	1,4%
220110	Mineral ve gazlı sular (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmamış veya lezzetlendirilmemiş)	159.505	124.868	118.875	-4,8%	1,4%
	Toplam	7.454.702	7.678.855	8.484.469	10,5%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap

Türkiye'nin Japonya'ya MSM İhracatı (\$)

Ürün Grubu	2021	2022	Değişim %	Pay %
DOMATES SALÇASI	9.691.553	15.810.442	63,1%	40,8%
DİĞER MEYVA SULARI	4.093.268	5.837.843	42,6%	15,1%
DONDURULMUŞ SEBZELER	5.478.890	4.244.834	-22,5%	11,0%
DONDURULMUŞ MEYVELER	3.949.109	3.108.612	-21,3%	8,0%
ELMA SULARI	3.856.668	1.871.882	-51,5%	4,8%
DOMATES KONSERVELERİ	1.568.931	1.630.088	3,9%	4,2%
DİĞER MEYVE KONSERVELERİ	1.125.613	1.180.449	4,9%	3,0%
SEBZE.MEYVE.BİTKİ PARÇALARI KONSERVELERİ SİRKELİ	972.350	1.080.239	11,1%	2,8%
DOMATES SUYU	1.282.417	1.058.346	-17,5%	2,7%
TURUNÇGİL KONSERVELERİ. ALKOLLÜ.ALKOLSÜZ . TATLANDIRILMIŞ	577.915	867.153	50,0%	2,2%
REÇEL.JÖLE.MARMELAT	545.624	575.410	5,5%	1,5%
KAYISI KONSERVELERİ. ALKOLLÜ.ALKOLSÜZ. TATLANDIRILMIŞ	337.893	298.799	-11,6%	0,8%
SULAR.BUZ VE KAR	338.053	184.261	-45,5%	0,5%
KARIŞIK HALDEKİ MEYVE VE SEBZE SULARI	216.947	128.267	-40,9%	0,3%
BİRA	74.995	126.789	69,1%	0,3%
PATATES KONSERVELERİ. DONDURULMUŞ	26.047	115.477	343,3%	0,3%
ŞARAP	44.036	97.132	120,6%	0,3%
ANANAS SUYU	74.899	96.689	29,1%	0,2%
DİĞER SEBZE KONSERVELERİ	50.565	83.060	64,3%	0,2%
GAZLI SULAR.MADEN SULARI VE GAZOZLAR	141.871	80.510	-43,3%	0,2%
FASULYE KONSERVELERİ. DONDURULMAMIŞ	18.562	75.186	305,0%	0,2%
TURUNÇGİL SULARI	71.484	63.887	-10,6%	0,2%
ALKOLLÜ İÇKİLER (ALKOL DERECEŚİ<80)	63.048	48.554	-23,0%	0,1%
DONDURULMUŞ KURUTULMUŞ VEYA DİĞER ŞEKİL. MUHAFAZA EDİLMİŞ DİĞER MEYVE VE SEBZELER	70.707	40.950	-42,1%	0,1%
KURUTULMUŞ SEBZELER	37.022	26.218	-29,2%	0,1%

ÜZÜM SUYU	36.083	12.946	-64,1%	0,0%
ŞİRKE	38.050	8.023	-78,9%	0,0%
KİRAZ (VIŞNE DAHİL)KONSERVEİ. ALKOLLU .ALKOLSÜZ TATLANDIRILMIŞ	87.354	5.978	-93,2%	0,0%
ŞEKERLE KONSERVE EDİLMİŞ SEBZELER. MEYVELER VE DİĞER BİTKİ PARÇALARI	0	4.465	-	0,0%
DOMATES KETÇABI VE DİĞER DOMATES SOSLARI	49.807	1.761	-96,5%	0,0%
DİĞER SEBZE KONSERVEİ. DONDURULMUŞ	819	914	11,7%	0,0%
ÇEŞNİ.LEZZET VERİCİ KARIŞIMLAR VE SOSLAR	0	201	-	0,0%
TOPLAM	34.920.580	38.765.364	11,0%	100,0%

Kaynak: TİM

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Japonya Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) üyesidir ve fikri mülkiyet politikası ülkenin endüstriyel rekabetçiliğini arttırmaya yönelik en önemli çabalardan biri olarak görülmektedir.

2002 yılında çıkarılan Temel Fikri Mülkiyet Kanunu ile fikri mülkiyet haklarının oluşturulması, korunması ve kullanılması ile ilgili temel önlemler belirlenmekte, ilgili stratejik programların çerçevesi çizilmektedir.

Japonya Patent Ofisi (JPO) patent, faydalı model, tasarım ve ticari markalardan oluşan sınai mülkiyet hakları sisteminin etkili kullanımını sağlamak ve endüstriyel gelişime katkıda bulunmak için buluşlar, tasarımlar ve ticari markalar gibi entelektüel yaratımları korumakla görevlendirilmiş kuruluştur. Başvurular hakkında ayrıntılı bilgiye JPO web sitesinden <https://www.jpo.go.jp/e/index.html> erişilebilmektedir. Mevcut süreçlerin takibi ise <https://www.j-platpat.inpit.go.jp/> bağlantısından yapılabilmektedir.

Dağıtım Kanalları

Japonya yüksek kapasiteli, güçlü bir dağıtım ve lojistik altyapısına sahiptir. Bir ada ülkesi olan Japonya'nın dış ticaretinde hava ve denizyolu ile taşımacılık esastır. Ülke içerisinde

ise geniş imkânlara sahip, esnek ve hızlı bir demiryolu ağına ek olarak ülkenin her bölgesine yayılmış karayolu ağı mevcuttur. Tokyo ve Osaka ticaretin en çok geliştiği merkezlerdir.

İthalatın önemli bölümü genel ticaret şirketleri, belirli bir sektörde uzmanlaşmış ticaret şirketleri veya acenteler/temsilciler/yerel iştirakler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bunun dışında üretim tesisleri de gerekli gördüklerinde doğrudan ithalat yapabilmektedir.

Dağıtım kanalı seçiminde ürün mahiyeti ve hedeflenen ticaret hacminin önemli iki kıstas olduğu değerlendirilmektedir. Genel ticaret şirketleri daha çok sanayi ürünleri pazarlamasına odaklanmakta, geniş ölçekli projelerin organizasyonu ile ilgilenmekte ve pazara girişte çeşitli destekler sağlayabilmektedir. Japonya'ya yapılması planlanan sanayi ürünleri ve başlıca gıda ürünleri ihracatı öncesinde söz konusu şirketlerin Türkiye ofisleri ile temasa geçilmesinde fayda görülmektedir.

Uzmanlaşmış ticaret şirketleri kendi alanlarına giren konularda ithalat yapmakta ve satış sonrası destekler ve kullanıcının eğitilmesi gibi hizmetler de vermektedirler. İthalat acenteleri gümrük işlemlerinin yürütülmesi, lojistik çözümler ve yurtiçi dağıtım gibi konularda hizmet sunmaktadırlar. Diğer bir seçenek ise yurtdışında faaliyet gösteren Japon şirketler ile ortak teşebbüs kurulmasıdır. Daha uzun vadede Japonya ile ticaret yapmak isteyen ihracatçılar ithalat ve pazarlama faaliyetlerini yürütmek için satış bürosu veya temsilcilikler kurmaktadırlar.

Satış kanalları incelendiğinde ise yurtiçi toptan satışların perakende satışlara oranının Japonya'da diğer endüstrileşmiş ülkelere nazaran daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bunun durum çok sayıda toptancı olması ve genel ticaret firmalarının satışlarının da bu kalemden kaynaklanmaktadır.

Başlıca perakende satış kanallarını ise süpermarket zincirleri, indirimli satış mağazaları (discount stores), 24 saat açık küçük market zincirleri (convenience stores-“konbini”), 100 yen mağazaları ile eczaneler (drug stores) oluşturmaktadır. Bunların dışında şehir merkezlerinde ana tren istasyonları, daha çok üst segmente hitap eden alış-veriş merkezleri (department stores); kırsal bölgelerde büyük alış-veriş merkezleri (shopping malls) ve yapı market zincirleri (home centers) bulunmaktadır. Elektrikli cihaz ve elektronik ürün mağaza zincirleri, online alışveriş siteleri, katalog satışlar ve otomatik satış makinaları diğer yaygın satış kanallarıdır.

Gıda ürünleri ithalatçı veya dış ticaret şirketleri yerel pazarlara, gıda işleme tesislerine veya yemek işletmelerine yönlendirilmektedir. Deniz ürünleri öncelikle soğuk hava depolarına

taşınmakta ve sonrasında ihtiyaç kapsamında piyasaya sunulmaktadır. Ayrıca, örneğin bal ve uçucu yağlar için özel satış mağazaları faaliyet göstermektedir.

Dağıtım kanallarında aracı firmalara sıkça rastlanmaktadır. Perakendeciler bir veya daha fazla aracı vasıtasıyla mal tedarik etmektedirler. Bazı perakendecilerin bir ana toptancı ve birkaç yan toptancı ile çalışmayı tercih ettikleri gözlenmektedir. Söz konusu tercihin Japon dağıtım sistemine özgü çeşitli uygulamalardan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Başlıca uygulamalara üreticilerin tavsiye niteliğinde satış liste fiyatları belirlemesi anlamına gelen “tatene” ile perakendecilerde satılamayan malların toptancıya veya üreticiye alış fiyatı üzerinden iade edilebilmesi anlamına gelen “henpin” örnek verilebilir.

Tüketici Tercihleri

Japonya gelişmiş ekonomiler arasında nüfus yoğunluğu en fazla olan ülkeler arasındadır. Japon piyasası yaklaşık 126 milyon yerli tüketici ve 30 milyon yabancı turist sayısı ile dünyadaki üçüncü en büyük pazar konumundadır. Japonya piyasası çok iyi eğitilmiş, bilinçli ve tasarruf eğilimi yüksek bir tüketici kitlesine hitap etmektedir.

Yaşam standardı yüksek Japon tüketiciler kaliteli, kendi zevk ve amaçlarına uygun ürün ve hizmetleri satın alabilme ve seçme imkânına sahip bulunmaktadır. Yüksek kaliteli ve düşük maliyetli ürünler gelişmekte olan ülkelere ithal edilmekte ve pazarda kolayca bulunabilmektedir. Temel tüketim malzemelerine erişimde genellikle sıkıntı yaşanmamakta, dayanıklı tüketim malzemeleri ciddi bir arıza olmadığı müddetçe kullanılmaya devam edilmektedir.

Büyük şehirlerde konut ve ofis alanlarının geniş olmaması sebebiyle sınırlı depolama olanağı bulunmaktadır. Söz konusu durum Japon tüketicisini daha az miktarda, ancak daha sık alışveriş yapmaya, küçük boyutlu paket ve ambalajları tercih etmeye yönlendirmektedir. Yine, gıda ürünlerinde tazelik ve dış görünüş ön plana çıkmakta, ürünler son kullanma tarihinin çok öncesinde tüketilmekte veya tavsiye edilen tüketim süreleri çok kısa belirlenmektedir.

Sağlıklı yaşam aktiviteleri ve kişisel bakım ürünleri giderek daha fazla tercih edilmektedir. Japonlar mevsime ve güncel modaya uygun giyinmekte, bununla birlikte indirim sezonlarını takip etmektedirler. Gerek iş yaşamında gerek sosyal yaşamda yaygın bir hediye kültürü görülmektedir. Başta kitap, giysi ve bisiklet olmak üzere pek çok ürün için ikinci el satış yerleri bulunmaktadır.

Pandeminin etkisi ile birlikte Amazon ve Rakuten gibi çevrimiçi B2C alışveriş platformlarının da tüketiciler açısından bir alışveriş kanalı olarak kullanımının arttığı görülmektedir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Japonya’da nihai ürün satışını etkileyen faktörlerin başında reklam ve tanıtım faaliyetlerinin geldiği söylenebilir. Özellikle katma değerli ürünlerde, pazar hâkimiyeti olan şirketler de yeni giriş yapmak isteyen şirketler de reklam ve satış faaliyetlerine önemli bütçeler ayırmaktadır.

Geleneksel tanıtım mecraları olarak nitelendirilebilecek toplu taşıma hatları, cadde ve bulvarlarda yer alan reklam panoları, televizyon kanalları (özel tele-satış programları dâhil) ile katalog satışlarının önemini koruduğu görülmektedir. Ayrıca, akıllı telefon uygulamaları, sosyal medya, tanınan simaların yer aldığı reklam kampanyaları da sıklıkla başvurulmuş satış kanallarıdır. Evlere broşür dağıtımı da halen devam ettirilen bir yöntemdir.

Japonya’da başlıca indirim sezonları yaz sonu ile yılbaşı döneminde görülmektedir. Zincir mağazaların sezonda daha az rağbet gören ürün gruplarını indirim reyonlarına aldığı, sonrasında kademeli olarak indirim oranlarının artırıldığı gözlenmektedir. Bunun dışında yıl boyu indirimli ürün satışı sunan discount store ve outlet mağazaları bulunmaktadır.

Kiraz çiçeği (sakura) ve sonbahar yaprakları (momiji) dönemleri, sevgililer günü ve yılbaşı sezonları başta olmak üzere pek çok ürün grubunda mevsime bağlı olarak tat, renk, desen, ambalaj gibi tasarım öğelerinde farklılıklar ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, Japonya’da üretilen yaş sebze ve meyvelerin hasat mevsimi yaklaştığında yine söz konusu ürünlere dönük reklam ve tanıtım kampanyaları da hızlanmaktadır.

Genele hitap eden yemek işletmeleri ise büyük, renkli ve ışıltılı tabelaları tercih etmektedir. Deniz ürünleri sunan restoranlar bina dış cephesinde büyük maketler kullanılabilmekte, ürün tazeliğini vurgulamak için akvaryum bulundurabilmektedir.

Şirketler arası satışlarda ise hâlihazırda kurulmuş olan bağlantıların etkili olduğu söylenebilir. Japon piyasasına yeni giriş yapmayı planlayan şirketlerin fuar katılımının dışında

sektöre dönük basılı ve görsel mecralarda tanıtım yapmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kamu İhaleleri

Japonya DTÖ Kamu Alımları Anlaşmasına (GPA) taraf olan ülkelerden birisidir. Ayrıca, GPA kapsamında belirlenen kuralların da ötesinde pazar erişimini artırmak için tasarlanmış gönüllü tedbirler belirlenmiştir. Bu önlemler kamu ihale prosedürlerinin sadeleştirilmesi, açık ihale usullerinin benimsenmesi ile kamu ihale bilgilerinin daha iyi paylaşılması olarak özetlenebilir.

Japonya kamu alımları sistemine ilişkin ayrıntılı bilgiler için:

<https://www.jetro.go.jp/en/database/procurement/procurement.html>

http://japan.kantei.go.jp/98_abe/documents/2019/00002.html Japonya’da açılan kamu ihale duyurularını ise aşağıdaki bağlantılardan takip edebilirsiniz.

<https://www.jetro.go.jp/en/database/procurement/>

<https://information1.gov-procurement.go.jp/en/>

PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Japonya pazarında Türk ürünleri için uygun bir pazar alanı olmasının yanı sıra, Japon firmalarının Türkiye’de yatırım yapma ve Türk şirketleri ile uygun işbirliği yapma konusunda bilgilerinde de önemli ölçüde olumlu gelişmeler meydana gelmektedir.

Ancak, Japon firmaları ile ticaret ve işbirliği hususunda harekete geçecek firmalarımızın, çok hazırlıklı olmaları, ne yapmak istediklerini iyi belirlemeleri, uzun vadeli düşünceleri, Japon firmalarının çok detaylı bilgiler isteyeceklerini bilerek kendi işleri ve şirketleri ile ilgili iyi bir altyapılarının olması ve uzun vadeli bir işbirliği yaklaşımı ile hareket etmeleri gerekmektedir.

İlgili birimlerle yapılan istişarelere bağı olarak Japonlarla işe başlama sürecinin göreceli olarak biraz uzun sürebileceğı akılda tutulmalıdır. Olumlu temas kurulan ya da ticarete başlanan firmalarla düzenli ve periyodik ilişkiler ve ziyaretlerin yapılması önem taşımaktadır. Karar verme süreci daha yavaş görölse bile alınan kararlar hızlı bir şekilde uygulamaya geçirilmekte ve iş bağlantıları uzun vadeli kurgulanmaktadır.

Güven unsuru ön planda olmakla birlikte; ihraç malının fiyatı, standardı, Japon tüketicilerin beğenisine uygun tasarım ve kalitede üretilmiş olması, zamanında ve talep edilen miktarlarda teslimat önem taşımaktadır. Sözleşme koşullarına uygun olmayan ürünlere rastlanması halinde ticari bağlantılar olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

Yine güven unsuruna bağı olarak Japon ithalatçılar, yazışmalar yoluyla yapılan tekliflere genellikle ilgi göstermemektedir. Bu bakımdan yüz yüze ilişki kurulması, ülkeye gitmeden önce bazı temel kavramlara vakıf olunması, ürünlere ilişkin Japonca tanıtım materyali hazırlanması ile güvenilir ve Japonya’da saygın araçlar (acente, tercüman vb.) eşliğinde potansiyel alıcılarla temas kurulmasında fayda görölmektedir.

Uygun uluslararası fuarlara katılmak ve katılımda sürekliliğı sağlamak önem taşımaktadır. Japon firmalar ve tüketiciler, alım kararı için ticarete konu malı görüp dokunmayı tercih etmektedir. Bu şekilde davranan, güven ve istikrara önem vererek, sabır gösteren ve sürekli tanıtım yapan firmalarımızın başarılı oldukları ve kalıcı ilişkiler tesis ettikleri gözlenmektedir.

İşadamları kartvizitliklerini genellikle yanlarında taşımakta ve ilk tanışmalarda kartvizit (meishi) değişimi yapılmaktadır. Kartvizitlerin bir yüzünün İngilizce diğeri bir yüzünün ise Japonca bastırılması daha uygun görölmektedir. Japon işadamları kartvizitlere önem vermekte ve alınan kartvizitin önce okunması, bir süre elde veya masa üstünde tutulması daha sonra kartvizitliğe kaldırılması yanlış anlaşılmalara önleyebilecektir.

Görüşme taleplerinin makul bir süre öncesinde iletilmesi, toplantı hazırlıkları için yeterli sürenin sağlanması bakımından önemlidir. Görüşme yerine geç kalmayacak şekilde mümkünse başlama saatinden beş-on dakika önce gelinmesi beklenmektedir. Toplantı sonunda uzlaşılan konular ve alınan kararlar var ise en kısa sürede yazılı olarak teyit edilmesi yararlı olacaktır. Sözleşme gibi resmi belgelerde ise imza yerine kişisel mühürler (inkan) daha yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kullanılan Lisan

Japonya'nın resmi dili Japoncadır. Japonca gramer kuralları Türkçeye yakın olmakla birlikte; yazım dili, hece sistemine göre belirlenen iki alfabe ile kanji adı verilen ve günlük hayatta iki bin civarında kullanılan Çin karakterlerinden oluşmakta ve bu açıdan farklılık göstermektedir.

İşadamlarının Japonca yapılan iş görüşmelerinde genellikle daha rahat hissettikleri gözlenmektedir. Japonca dışında iş çevrelerinde yaygın yabancı dil olarak İngilizce kullanılmaktadır. Beraber çalışılan Japon acente veya temsilci olmaması halinde görüşmelerde Japonca-Türkçe veya Japonca-İngilizce tercüman bulundurulması faydalı olacaktır.

Şehir merkezlerinde yol işaretleri ve tabelalarda Latin alfabesine sıkça yer verilmekte, temel ihtiyaçlara erişim için İngilizce yeterli olmaktadır. Bununla birlikte, şehir merkezi dışına çıkıldığında veya kırsal kesimde özellikle restoran tabela ve menülerinde halen sadece Japonca kullanılmaktadır.

Ulaşım

Ülkeye yolcu ulaşımı esas olarak havayolu ile sağlanmaktadır. Ülkenin başlıca havalimanları Tokyo'daki Haneda ve Narita, Osaka'daki Kansai ve Itami, Nagoya'daki Chubu Centrair'dir. Ülkede toplam 82 havalimanı bulunmaktadır. Japonya'da başlıca Yokohama, Tokyo, Nagoya, Osaka, Kobe ve Kitakyushu (Moji) olmak üzere 150 civarında liman işletmesi bulunmaktadır. Çin ve Güney Kore'den denizyolu ile ulaşım hatları da mevcuttur.

İstanbul ile Tokyo (Narita) arasında haftanın her günü THY ve ANA ortak uçuş gerçekleştirmektedir. Uçuş süresi yaklaşık on iki saattir. Narita havalimanından şehir merkezine ulaşım otobüs, tren veya taksi ile sağlanabilmektedir. Ayrıntılı bilgiye <https://www.narita-airport.jp/en/> sayfasından ulaşılabilmektedir. Ülkemizden ayrıca Doha, Dubai, Moskova, Seul, Singapur, Bangkok ve birçok Avrupa şehri üzerinden aktarmalı Japonya uçuşları bulunmaktadır.

Ülke içi ulaşımında demiryollarının önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Şehirlerarası ulaşımında en hızlı ve güvenli ulaşım aracı yaklaşık 2,8 bin km'lik bir hatla hizmet sunan Shinkansen hızlı trenleridir. Karayollarında trafik İngiltere'de olduğu gibi sol şeritten akmaktadır. Ülkenin büyük şehirleri ayrıca ekspres yollar ile birbirine bağlanmıştır. Geniş bir karayolu ağı bulunmasına rağmen şehirlerarası yollarda hız sınırının 50 km/h olması sebebiyle iş seyahatlerinde çok tercih edilmemektedir.

Büyük şehirlerde banliyö hatları ve kapsamlı metro ağları faaliyet göstermektedir. Belediye otobüsleri de şehir içi ulaşımında yaygınca kullanılmaktadır. Hemen hemen bütün ülkede taksi hizmetine erişmek mümkündür. Belirli bir mesafeye kadar sabit ücret alınmakta, sonrasında mesafe ve süreye göre ücretler artmaktadır. Şehir merkezleri ile havalimanları arasında önceden belirlenmiş sabit bir tarife uygulanmaktadır. Altı kişiye kadar olan ulaşım ihtiyacı taksi ile karşılanabilir.

Konaklama

Tüm ülkede yaygın bir otel ağı bulunmaktadır. Tokyo ve Osaka gibi büyük şehir merkezlerinde üst segmente hitap eden uluslararası zincir otel ve konvansiyon merkezleri, orta segmente hitap eden yerli otel zincirleri ve iş otelleri, düşük bütçeli konaklama için pansiyon ve kapsül oteller bulunmaktadır. Yabancıların otel kaydı esnasında pasaportlarını ibraz etmeleri gerekmektedir. Ülkeye seyahat öncesinde faydalı bilgiler <https://www.japan.travel/en/> sitesinden edinilebilir.

Haberleşme

Japonya uluslararası ülke telefon kodu +81'dir. Ülkede üç büyük telekomünikasyon şirketi hızlı bir 4G mobil iletişim hizmeti sunmaktadır. 2020 yılı itibarıyla 5G teknolojisi kullanılmaya başlanacaktır. Havalimanları, ana tren istasyonları, alış-veriş merkezleri, ana bulvarlar ve yemek işletmelerinde ücretsiz kablosuz ağ hizmetine erişmek mümkündür. Büyük şehir merkezlerinde kablosuz internet hizmeti sunulan ankesörlü telefon kulüpleri ve otobüs durakları da mevcuttur. Havalimanları ve elektronik mağaza zincirlerinde Data Sim Kartları bulunabilmektedir. Hem internet erişimi hem de telefon hattı olan Sim Kartlar sadece Narita Havalimanında satılmaktadır.

Yerel Ölçü Birimleri

Ülkede 1951 yılında metrik sisteme geçilmiş olmakla birlikte alan hesabında tatami veya jyo (1,6 m²) ile tsubo (3,3 m²) gibi geleneksel ölçü birimlerine de rastlanmaktadır.

Para Kullanımı

Japonya'nın resmi para birimi Yen'dir. Para birimi kodu olarak "JPY", faturalarda Japon Yeni işareti olarak "¥" kullanılmaktadır.

Japonya'da başta büyük şehirler olmak üzere kredi kartları yaygın biçimde kullanılmaktadır. Debit kart kullanımı ise çok yaygın değildir. Akıllı telefon uygulamaları ve toplu taşıma kartları gibi elektronik para kullanımı yaygınlaşmaktadır.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri Japonya'ya yapacakları seyahatlerinde 90 gün süreyle vizeden muaftır. 2007 yılında başlatılan uygulama ile ülkeye giriş yapan tüm yabancıların yüz fotoğrafı çekilmekte ve parmak izleri alınmaktadır. 16 yaşından küçük çocuklar, diplomatlar ve Japonya'da oturma izni bulunan kişiler uygulama dışında tutulmuştur.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Japon Hükümeti tarafından 2022 yılı için belirlenen resmi tatil günleri şöyledir:

1 Ocak	Yeni Yıl Tatili
10 Ocak	Olgunlaşma Günü
11 Şubat	Ulusal Kuruluş Günü
23 Şubat	İmparatorun Doğum Günü
21 Mart	İlkbahar Günü
29 Nisan	Showa Günü
3 Mayıs	Anayasa Günü
4 Mayıs	Yeşil Günü
5 Mayıs	Çocuklar Günü
18 Temmuz	Denizcilik Günü
11 Ağustos	Dağ Günü
19 Eylül	Yaşlılara Saygı Günü
23 Eylül	Sonbahar Günü
10 Ekim	Sağlık ve Spor Günü
3 Kasım	Kültür Günü
23 Kasım	Emek Şükran Günü

Japonya'da çalışma süreleri günlük 8 saat ve haftalık 40 saat olarak belirlenmiştir. Bazı işletmeler haftada 44 saate kadar işçi çalıştırabilmektedir. Fazla mesai yapılması halinde saat ücretleri %25 ila %60 arasında artırılmış oranda ödenmektedir. Yıllık izin süreleri 10 ila 20 gün arasında değişmektedir. Yöneticiler için istisnai kurallar belirlenebilmektedir.

Genel olarak kamu kurumları 09:00-18:00 arasında, özel sektör firmaları ise 08:00-17:00 arasında mesai yapmaktadır. İşletme türlerine göre genel çalışma saatleri şöyledir:

- Bankalar (ATM'ler ile birlikte) 09:00-15:00
- Postaneler 09:00-17:00, Alış-veriş Merkezleri 10:00-20:00,

- Mağazalar 10:00-20:00
- Müzeler 10:00-17:00
- Eczaneler (drug stores) 08:30-22:00
- Küçük Marketler (konbini) 00:00-24:00

Şehir merkezinde gece 12'ye kadar açık banka ATM'leri bulunabilmekte, ayrıca küçük marketlerde (konbini) ATM köşeleri yer almaktadır. Postaneler hafta sonu ve resmi tatillerde kapalı olmakla beraber şehir merkezlerinde nöbetçi şubeler açık bulundurulmaktadır.

Yılbaşı haftası, Golden Week ve Ağustos ayı ortalarına denk gelen Bon Festivali dönemlerinde seyahatlerin daha yoğun olarak gerçekleşmesi nedeniyle ulaşım ve konaklama rezervasyonlarının mümkün mertebe önceden yapılmasında fayda görülmektedir.

Yerel Saat

Japan Standard Time (JST) saat dilimi GMT+9 (veya UCT+9) olarak ayarlanmıştır. Yıl boyunca aynı kalmaktadır. JST ülkemiz saat diliminden ileride olup aradaki fark 6 saattir. Çin'de GMT+8, Güney Kore'de GMT+9 saat dilimleri kullanılmaktadır.

DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALAR

Dış Ticaret Mevzuatı

1955 yılından bu yana GATT ve 1995 yılından bu yana DTÖ üyesi olan Japonya'nın dış ticaret politikası serbest ticaretin kurallar temelinde geliştirilmesi, kamu-özel sektör işbirliği ile Japon şirketlerin yurtdışı faaliyetlerinin desteklenmesi, doğal kaynaklara erişimin temini ve yatırımların teşviki üzerine tesis edilmektedir.

Dünyanın üçüncü büyük ekonomisi olarak Japonya söz konusu diplomasiyi G7, G20, APEC ve DTÖ gibi platformlar nezdinde aktif bir şekilde yürütmektedir. Ayrıca, gerek bölgesel gerekse ikili ticaret anlaşması müzakerelerine önem atfedilmekte ve CPTPP, Avrupa Birliği, A.B.D. gibi önde gelen ekonomilerle ticaret anlaşmaları imzalanmış bulunmaktadır.

Japonya, ayrıca, Ticaret ve Kalkınma konusunda öncü rol üstlenmekte ve Aid for Trade (AfT), Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) gibi DTÖ programları, TICAD gibi bölgesel girişimler ile kalkınma destekleri (ODA) aracılığıyla ticaret sisteminin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

İthalat Rejimi

Japonya ithalat rejimi dış ticaret politikası öncelikleri ile DTÖ hak ve yükümlölükleri çerçevesinde belirlenmektedir. İthalat rejiminde ithalat süreci, sağıık ve güvenlik denetimleri, menşee kuralları, malların sınıflandırılması ile yetkilendirilmiş ekonomik yükümlü programı gibi alanlar düzenlenmektedir.

Japonya'ya ithal edilen malların öncelikle ilgili gümrüklü alanın bağılı bulunduğu gümrük idaresine beyan edilmesi gerekmektedir. İthalat beyanı ithalatçı veya aracı yetkili bir gümrük komisyoncusu tarafından yapılabilmektedir. Gerekli kontroller gerçekleştirilip ilgili vergiler (gümrük vergisi ve KDV) ödendikten sonra ithalat izni verilmektedir. İthalat izni alan mallar ülke içinde dağıtıma hazır hale gelmektedir.

Diğer taraftan, malların mahiyetine göre Gümrük Kanunu dışındaki yasa ve yönetmelikler uyarınca ilave izin veya onaylara ihtiyaç duyulabilmekte ve gümrük idaresinden izin alınmadan önce ilgili başvuru belgelerinin sunulması gerekmektedir. İlave denetimler döviz, yasaklı mallar, gıda ürünleri ve evcil hayvanlar için sağıık ve bitki sağıığı önlemleri, kimyasallar, ilaç ve tıbbi cihazlar ile gübre alanlarına yoğunlaşmaktadır. İthal malların tabii olduğı ilave kontroller Gümrük Tarife Cetvelinde belirtilmektedir.

İthalatı yasaklanmış başlıca mallar uyuşturucu maddeler, ateşli silahlar ve patlayıcılar, bioterör unsurları, sahte para, fikri mülkiyet haklarını ihlal eden mallar ile kamu güvenliğı ve genel ahlaka zarar veren basılı veya görsel yayınlar olarak sıralanabilir.

Öte yandan, bazı temel gıda ürünlerinin (buğday, arpa, pirinç, un, tuz, şeker) ithalatı, piyasadaki arzı, talep ve fiyat istikrarının korunması amacıyla özel mevzuat kapsamında düzenlenmiştir. Bu çerçevede, söz konusu ürünlerin ithalatı devlet tarafından da yapılabilmektedir. (Act on Stabilization of Supply, Demand, Prices for Staple Food)

İhracat Rejimi

Japonya'da ihracat yapacak olan firma veya kişinin, ürünün niteliğı, miktar, değıer, fiyat ve gerekli belgeler ile ilgili olarak Gümrükler Genel Müdürlüğü'ne beyanda bulunması gerekmekte olup; söz konusu kontrol tamamlandıktan sonra ihracat izni alınabilmektedir.

Diğer taraftan, dış ticaretin uygun bir şekilde gelişmesini sağlamak ve Japonya ile uluslararası toplumda barışı ve güvenliği sağlamak amacıyla gereken asgari düzeyde Güvenlik İhracat Kontrolleri uygulanmaktadır. Bunların dışında, tamir için yurtdışına gönderilen mallar ile geçici olarak ihraç edilen mallarda vergi indirimini veya vergi muafiyeti uygulanabilmekte, motorlu taşıt ihracatı ise beyana tabi tutulmaktadır.

Gümrük Vergileri ve Diğer Vergiler

İthalat rejimi çerçevesinde DTÖ üye ülkeleri, üye olmayan ülkeler ve ikili ticari anlaşmalara bağlı olarak farklı oranlar belirlenmektedir. Japonya DTÖ taahhütleri kapsamında mal gruplarının tamamına yakınında gümrük vergileri için nihai hadler belirlemiştir. Nihai vergi hadleri ortalaması tarım ürünlerinde %19,3, tarım dışı ürünlerde %2,5 düzeyindedir.

Gümrük Tarife Cetveli; Genel oran, Geçici oran, MFN oranı, GTS oranı, EAGÜ oranı ile ticaret anlaşmaları temelinde uygulanan tercihli ticaret oranları olarak farklı kategorilere ayrılmaktadır. Yolcu beraberinde getirilen eşya ile ithal bedelli 200 bin JPY ve altındaki paketler için sadeleştirilmiş oranlar uygulanmaktadır.

Ülkemiz ihracatı GTS kapsamında uygulanan vergilere tabidir. Güncel tarife oranlarına Japonya Gümrük idaresi web sayfasından ulaşım sağlanabilmektedir.

<https://www.customs.go.jp/english/tariff/index.htm>

Ülkede uygulanmakta olan başlıca doğrudan vergiler:

- ☐ Kişisel Gelir Vergisi
- ☐ Stopaj Vergisi
- ☐ Kurumlar Vergisi
- ☐ Veraset Vergisi

Ülkede uygulanmakta olan başlıca dolaylı vergiler:

- ☐ Tüketim Vergisi (KDV)
- ☐ Alkol ve Sigara Vergileri
- ☐ Akaryakıt Vergileri
- ☐ Damga Vergisi

Ülkede standart mal ve hizmet alımlarında Katma Değer Vergisi (KDV) oranı %10'dur. Gıda ürünleri ile gazete ve dergide %8 oranında indirilmiş KDV oranı söz konusudur.

Kurumlar vergisi KOBİ'ler için %15 veya %23,4 olarak belirlenmekte, diğer şirketler ise sermaye oranına göre değişen vergi oranlarına tabidir. Ödemekle yükümlü olunan diğer kurumsal vergiler ile beraber (yerel yönetimler için kurumlar vergisi, mukim vergisi, işletme vergisi, emlak vergisi) vergi yükünün KOBİ için %22 ila %37 arasında değiştiği, KOBİ dışındaki şirketler için ise %30 civarında olduğu hesaplanmaktadır. Vergi oranları ile ilgili bilgiler JETRO genel ağ sayfasında yer almaktadır:

https://www.jetro.go.jp/en/invest/setting_up/section3/page3.html

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Japon Sanayi Standartları-Japanese Industrial Standards (JIS) ve Japon Tarım Standartları-Japanese Agricultural Standards (JAS) Japonya'da en geniş şekliyle kullanılan iki kalite standardını ifade etmektedir.

JIS Standardı JIS'ın işleyişi 1940 tarihli "Sanayide Standardizasyon" Kanunu'na dayanmaktadır. JIS markası, tekstil hazır giyim, ısıtıcılar, elektrikli aletler, ayakkabılar, mutfak eşyaları, spor malzemesi, müzik aletleri gibi geniş bir ürün grubunun standart, kalite, boyut ve diğer özelliklerine uygulanmaktadır.

Söz konusu marka Japonya henüz ihracata başladığı sıralarda ihraç ürünlerinde belli bir kalitenin yaratılmasını teşvik etmek amacı ile geliştirilmiştir. Söz konusu standartlar "Japon Sanayi Standartları Komitesi" tarafından tespit edilmiştir ve Japon Standartlar Derneği'nden elde edilebilmektedirler. JIS standartları teknolojik gelişmeler doğrultusunda periyodik olarak gözden geçirilmektedir.

Söz konusu markalı ürünlerin satın alımı, Japon devlet teşekkülleri tarafından özel olarak tercih edilmektedir. JIS bütün sanayi ve maden ürünlerini kapsamakla birlikte, ilaçlar, tarımsal kimyasallar, suni gübre, ipek ipliği, gıda ve diğer tarımsal ürünlerin kendilerine özgü standartları bulunmaktadır. Söz konusu ürünler "Tarım ve Orman Ürünlerinin Standardizasyon ve İşaretlenmesi" konulu kanun çerçevesinde ele alınmaktadır. Yabancı ülke ürünleri de JIS markası alabilmektedir.

JAS Standardı tüketicinin çıkarlarının korunması politikasının bir gereği olarak gıda ve orman ürünlerinin kalitesi ile ilgili bir işaretleme ve sıralama sistemi oluşturulmuştur. “JAS markası” olarak bilinen standart sistemi “Japon Tarım Standartları Kanunu” ile düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun Japonya’da üretilen veya ithal edilen tüm gıda ürünlerini kapsamaktadır. Kanun çerçevesinde yapılan düzenlemeler ürün kapsamı genişledikçe çeşitlenmektedir.

JAS markası ürün listesi, içecekler, işlenmiş gıda, sıvı ve katı yağlar tarımsal mallar, orman ürünleri, et ve balık sanayi ürünleri, tarım ve orman ürünleri hammaddelerini, konserve gıda, meyve suyu, işlenmiş domates gibi ürünlerin yerli ve ithal olanlarını kapsamaktadır.

JAS kuralları, standartlarla belirlenmiş ürünü tanımlamaktadır. Standarda konu ürünlerin pek çoğunda minimum kalite standardı belirtilmiştir. Ancak bazı ürünler için kurallar sadece kalite artırımını sağlamaya yönelik direktifleri içermektedir. Söz konusu standartların uygulanması zorunlu olmayıp, ancak tüketicinin ithal edilen ürünü tercih etmesi amacıyla, ithalatçı firmaları bu standartları uygulama yoluna sıkça gitmektedir.

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Kısaca JAB olarak bilinen ve ilk olarak 1993 yılında kurulan Japon Akreditasyon Kurulu (Japan Accreditation Board) Japon ekonomisinin ve endüstrisinin düzenli gelişimini teşvik etmek ve katkıda bulunmak adına uygunluk değerlendirme programı kapsamındaki en geniş yetkili akreditasyondan sorumlu kuruluştur. 2010 yılında özel bir sivil toplum kuruluşu statüsünde yeniden yapılandırılmıştır. JAB; International Accreditation Forum-IAF, International Laboratory Accreditation Forum-ILAC ve Asia Pasific Accrediation Cooperation-APAC üyesidir.

JAB’ın görevleri arasında kalite ve çevre yönetim sistemi belgelendirme kuruluşlarının akreditasyonu, kaydının tutulması ve uluslararası çok taraflı tanıma anlaşmalarının (MLA) koordinasyonun sağlanması, test laboratuvarları ve tıbbi laboratuvarların akreditasyonu, kaydının tutulması ve uluslararası karşılıklı tanıma anlaşmalarının (MRA) koordinasyonunun sağlanması ile yetkili kuruluşların yayınlanması gibi konular yer almaktadır. Yine, akreditasyon veya belgelemeye ilişkin talepler ve diğer başvurular için yetkili mercii JAB’dır.

Japonya uygunluk değerlendirme kuruluşları ve yetkilendirilmiş kuruluşlar listesi için:
https://www.jab.or.jp/en/accredited_boadies/ https://www.jab.or.jp/en/certified_organization/

Teknik düzenlemeler ilişkin duyurulara aşağıdaki bağlantılardan ulaşılabilir: <https://www.jsa.or.jp/en/>
<https://webdesk.jsa.or.jp/books/W11M0010>

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Sanayi ürünleri için Ev Eşyaları Kalite Etiketleme Kanunu kapsamında belirlenen gıda ürünleri, tekstil ürünleri ve hammaddeleri, plastik ürünler, elektrikli ev aletleri ve aparatları ile günlük yaşamlarında kullanılan diğer muhtelif malların etiketlenmesi zorunludur.

JIS Sistemi ise gönüllülük esasına dayanmakta ve “Sanayide Standardizasyon” Kanunu uyarınca yalnızca JIS ile uyumluluğu akredite belgelendirme kuruluşlarca onaylanan ürünlerin ambalaj, paket veya faturası üzerinde “JIS Markası” kullanılabilir.

Tarım ürünlerine ilişkin JAS Sisteminin diğer bir ayağı ise tüketicilere ürün seçimlerinde uygun bilgi akışının tesis edilebilmesini amaçlayan “JAS markası” etiketleme sistemidir. Standartlaştırılmış Kalite Etiketleme Sistemi ile üretici, imalatçı ve distribütörler tüm yiyecek ve içecekleri belirlenen kalite standartlarına uygun olarak etiketlemekle yükümlü kılınmıştır.

Her bir ürünün kendine özgü bir etiketlenme biçimi bulunmaktadır. Örneğin, işlenmiş gıdalar için işaretleme standartları, ürünün adı, tatlandırıcıları, ağırlığı, üretim tarihi ve üreticinin adı gibi ayrıntıları talep etmektedir. Bozulabilir gıdalar üzerinde ürün ismi ve menşe ülkelerin gösterilmesi gerekmektedir.

Bazı hammaddeler ve bunlardan yapılan işlenmiş gıdalar için genetik modifikasyonla ilgili etiketleme uygulanmaktadır. Ayrıca, alerjen içeren 7 maddenin etikette belirtilmesi zorunlu, 18 maddenin belirtilmesi ise tavsiye edilmektedir. Organik tarım ürünleri, organik hayvancılık ürünleri, organik işlenmiş gıdalar ve organik yemler için belirlenen JAS standartları uyarınca Organik JAS işareti yapıştırılmalıdır.

Diğer taraftan, etiketleme ürünlerin iç pazara sunulma aşamasında gerekli olup JAS Kanunu uyarınca ihracatçı ülkedeki işletmeler veya acentelerin herhangi bir etiketleme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Ambalaj, paketleme ve etiketleme hakkında sektör bazında ayrıntılı bilgi için kaynaklar:

https://www.jetro.go.jp/ext_images/en/reports/regulations/pdf/cons2010ep.pdf

https://www.jetro.go.jp/ext_images/en/reports/regulations/pdf/industry2009e.pdf

Teknik Engeller

Japonya tarafından dış ticarete uygulanmakta olan teknik engeller hakkında bilgiye <https://www.teknikengel.gov.tr/> sitesinden erişilebilmektedir.

Ticarete Teknik Engeller web sitesi, kullanıcıların teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu siteden ülkeler itibariyle ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ülkelerin mevzuat ve uygulamaları hakkında Bakanlığımızdan bilgi talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Söz konusu siteye ücretsiz olarak üye olunabilmektedir. Sitenin üyelerine ilgilendikleri ülke ve ürün gruplarına ilişkin düzenlemeler günlük olarak e-posta ile gönderilmektedir.

ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Japonya, Dünya Bankası Doing Business 2020 raporuna göre 190 ülke arasında 29. sırada yer almıştır. Diğer gelişmiş ekonomilere kıyasla alanlar kolaylaştırılmaya açık bazı alanlar işletme açma kolaylığı (106. sırada), kredi alma kolaylığı (94. sırada) ve vergi ödeme sistemi (51. sırada) olmuştur.

Şirket Türleri

Türkiye ve diğer üçüncü ülkelerde yerleşik bir şirket irtibat ofisi açmak, şube açmak, Japon kanunlarına göre bir yan şirket (subsidiary) kurmak veya ortaklık kurmak suretiyle Japonya'da faaliyet gösterebilecektir.

İrtibat Ofisi/Temsilcilik Açmak:

İrtibat ofisinin kurulmasında özellikle istenen bir işlem yoktur. Piyasa araştırması, mal alımı, reklam ve tanıtım faaliyetleri veya ön görüşmeler için kullanılabilir. Faaliyet yetkisi merkez ofiste olduğundan kayıt işlemi veya noter onayı gerekmemektedir. Ancak, irtibat

ofisi herhangi bir mal satışı, banka hesabı açılması veya ofis kiralanması gibi sözleşme imza yetkisine sahip değildir.

Şube Açmak:

Şubeler ofis yerinin belirlenmesi, şube temsilcisinin atanması ve merkez ofisle ilgili gerekli belgelerin Adalet Bakanlığı Hukuki İşler Bürosuna (MOJ-Legal Affairs Bureau) kaydının yaptırılmasının ardından faaliyetlerine başlayabilir. Noter onayı gerekmemektedir. Faaliyet yetkisi şube temsilcisinde olduğundan mal satışı, sözleşme imzalanması gibi tüm ticari faaliyetleri Japon şirketleri ile aynı şartlar altında yürütülebilecektir. Ancak, genel olarak şubelerin borç ve alacaklarından merkez ofis sorumludur.

Yan Şirket veya Ortaklık Kurmak:

Türkiye’de yerleşik şirkete bağlı bir yan şirket tesis edilmesi veya ortaklık kurulması suretiyle de Japonya’da ticari faaliyetlerde bulunulabilecektir. Merkez ofis yan şirketin borç ve alacaklarından iştirak payı kadarı ile sınırlı bir şekilde sorumludur. Yabancı şirketler bir Japon şirketi veya yatırım şirketi ile ortaklık kurmak veya Japon şirketlerine hissedar olmak şeklinde Japonya'ya yatırım yaparak da faaliyet gösterebilirler.

Yeni bir Şirket Kurulması

Japonya'da yeni bir iş kurmak iki şekilde mümkün bulunmaktadır:

Şahıs Şirketi (Kojin Jigyo): Herhangi ön kayıt ve izin gerekmez kurulabilmektedir. Ancak, işe başladıktan iki içinde vergi dairesine bildirimde bulunulması ve her yıl Şubat-Mart ayları içinde vergi beyannamesi verilmesi gerekmektedir.

Sermaye Şirketi (Hojin): Başlıca şirket türleri şunlardır:

- ☐ Genel Ortaklık Şirketi (Gomei-Kaisha)
- ☐ Limited Ortaklık Şirketi (Goshi-Kaisha)
- ☐ Sınırlı Sorumlu Şirketi (Godo-Kaisha)
- ☐ Sermaye (Anonim) Şirketi (Kabushiki-Kaisha)

2006 yılında yürürlüğe giren yasaya göre Anonim Şirket (kabushiki kaisha) kurulması kolaylaştırılmış olup, bir yönetici ve 1 JPY sermaye ile kurulması mümkün hale getirilmiştir. Anonim Şirket statüsünde Japonya’da tüm ticari faaliyetlerin yapılması, dışardan yönetim

kurulu üyelerinin alınması mümkün olacaktır. Noter onayı ve kayıt işlemi gerekmektedir. Kurulum aşamasında kurucu ve yönetim kurulu üyelerinin mühür tescil belgesi veya imza beyannamesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Şirket Kurma Prosedürü

Türk vatandaşlarının Japonya’da en çok faaliyet gösterdikleri alanlarda şirket açmak için gerekli sertifikalar ve ruhsatlar aşağıda yer almaktadır.

İnşaat şirketi için:

Başvuru mercii: Ulaştırma Bakanlığı, Belediye Gerekli belgeler:

- ☐ İşletme yöneticisi sertifikası (Keiei gyomu Kanri sekininsha)
 - ☐ Özel mühendisi sertifikası (Sennin Gijutsusha)
 - ☐ Belediye Başkanı Ruhsatı / Ulaştırma Bakanı ruhsatı (Chiji Kyoka /Daijin Kyoka) ☐ Genel inşaat ruhsatı, Özel inşaat ruhsatı (İppan /Tokutei Kensetsugyo Kyoka)
- Yapılacak proje boyuta göre sermaye şartları değişmektedir.

Yemek Hizmetleri için:

Başvuru mercii; İtfaiye Ofisi, Emniyet Müdürlüğü, Sağlık Merkezi

- ☐ Gıda hijyen sorumlusu sertifikası (Shokuhin Eisei Sekininsha)
- ☐ Yangından koruma yetkilisi sertifikası (Bouka Kanrisha)
- ☐ Gıda satış izni (Shokuhin Eigyo Kyoka)
- ☐ Gece saatte alkol satış bildirim belgesi (Shinyaniokeru Sakerui Teikyou Eigyo Kaishi Todokedesho)

İtfaiye Merkezine, restoranın kapasitesi ve tesisi hakkında yangından korunma önlemleri ile ilgili belgelerin iletilmesi gerekmektedir.

Perakende Mağazacılık Hizmetleri için:

Perakende mağazası açmak için alınması gereken ruhsat yoktur. Şahıs şirketi olarak işe başlanacaksa, Vergi Dairesine “İşe başlama Bildirim Belgesi” (Kaigyo Todoke) ve “Vergi Beyannamesi Başvuru Formu” (Aoiro Shinkoku Shonin Shinseisho) iletilmelidir.

Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve açıklamalara https://www.jetro.go.jp/en/invest/setting_up.html bağlantısından ulaşılabilir.

Sigorta

Japonya sigortacılık sektörüne finansal büyüklük açısından A.B.D.'nin ardından dünyada ikinci sıradadır. Sektörün finansal varlık toplamı ülke GSYİH'nın yaklaşık %75'i kadardır. Hayat sigortası sektörün yaklaşık yüzde 90'ını oluşturmaktadır. Bir hayli yoğunlaşmış bir sektör yapısı mevcuttur.

En büyük beş hayat sigortası şirketi hayat sigortasında varlıkların neredeyse yüzde 70'ini oluştururken, hayat sigortası dışında kalan türler için dört şirket varlıklarının yüzde 90'a yakını elinde tutmaktadır. Hayat sigortası sektöründe sabit vadeli gelirler ve sağlık sigortası gelirleri sigorta primlerinin sırasıyla yaklaşık %28 ve %23'ünü oluşturmaktadır. Hayat sigortası dışında kalan türler arasında ise %43'lük pay ile taşıt sigortaları öne çıkmaktadır.

Bankacılık Mevzuatı

Japonya para politikası, 1882 yılında kurulmuş olan Merkez Bankası Bank of Japan tarafından yürütülmektedir. Japon bankacılık sektörü temel olarak üç büyük kuruluş (Mizuho Financial Group, Sumitomo Mitsui ve Mitsubishi UFJ Financial Group) dışında şehir bankaları, bölgesel bankalar ve Shinkin bankaları (kredi birlikleri gibi), kredi birlikleri ve kredi kooperatiflerinden oluşmaktadır. Üç büyük kuruluş Japonya'da toplam finansal varlıkların yaklaşık yüzde 18'ini oluştururken, bölgesel bankalar ve Shinkin bankaların payları sırasıyla yüzde 14 ve yüzde 5'tir.

Şehir bankaları ve diğer büyük bankaların ülke çapında ağırları ve deniz aşırı operasyonları vardır, ancak bölgesel ve Shinkin bankalar öncelikle yurt içinde hizmet vermektedir. Kredi kooperatifleri ağırlıklı olarak tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerine hizmet vermektedir. Yabancı finans kuruluşların küçük bir pazar payı vardı ve çoğunlukla yatırım ve özel bankacılık ve finansal türev ticareti ile ilgilenmektedir.

Vizeler

Japonya'da diplomatik vize, resmi görevli vizesi, çalışma vizesi, genel vize, kısa süreli konaklama vizesi, transit vize ve özel vize olmak üzere yedi tip vize uygulanmaktadır.

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri Japonya'ya yapacakları kısa süreli konaklama amaçlı seyahatlerinde 90 gün süreyle vizeden muaftır. Ancak, geçmişte Japonya'dan sınır dışı edilen, Japonya'ya girmesine müsaade edilmeyen veya

Japonya'ya girişlere ilişkin kanunlarda belirtilen hususlara uymadığı belirlenen kişiler açısından yukarıda bahsedilen vize muafiyeti geçerli değildir.

Kısa süreli konaklama amacı dışındaki kalışlar için vize uygulaması söz konusudur. Vize başvuruları Japonya'nın Ankara Büyükelçiliği Konsolosluk Birimine veya İstanbul Başkonsolosluğuna yapılmaktadır. Vize başvurusu neticesine dönük nihai karar Japonya'daki ilgili bakanlıkların değerlendirme sürecine tabidir.

Oturum izin türleri çalışma alanına bağlı olarak değişmektedir. Genel olarak oturma izin süreleri en az 3 ay en çok 5 yıl olarak belirlenmektedir.

Öte yandan COVID-19 pandemisi nedeniyle Japonya Dışişleri Bakanlığı, Japonya Adalet Bakanlığı ve Japonya'nın ülkemizdeki temsilcilikleri tarafından 24 Şubat 2022 tarihinde yapılan duyurularla Türk vatandaşlarına yönelik “özel meşruhatlı vize” uygulamasına yeniden başlandığı bildirilmiştir.

Pandemi boyunca Japonya sınır önlemleri çeşitli defalar değişmiş olmakla birlikte, anılan vize uygulaması ile sınırlı sayıda vatandaşımızın “belirli amaçlarla” Japonya'ya ilk defa seyahati mümkün hale gelmiştir.

1 Mart 2022 tarihinden itibaren geçerli olan yeni düzenleme kapsamında (https://www.mofa.go.jp/ca/fna/page4e_001053.html#section3), turistik amaçlı olanlar dışında, yabancı uyrukluların sponsor kuruluşların gözetiminde Japonya'ya girişlerine izin verilmeye başlandığı açıklanmıştır.

Bu kapsamda, sadece ticari ve çalışma amaçlı kısa süreli (3 aydan az) vizeye veya uzun dönemli vizeye başvurularında bulunmak mümkün olup, Japonya'da iş ilişkisi kurulan firmanın ziyaretçilere sponsor olması ve ön başvuruda bulunması gerekmektedir.

Bu kapsamda, iş görüşmeleri dışındaki programların kısıtlandığı bu giriş izninde, sponsorların ziyaretçilerin ateşlerinin ölçülmesinden ziyaret programının detaylarına kadar pek çok konuda sorumluluk almalarının beklendiği belirtilmektedir. Bu kapsamda sponsor firmanın detayları aşağıdaki linkte yer alan şekilde, ilgili Bakanlık nezdinde girişimde bulunması gerekmektedir.

Diğer taraftan, Japonya Dış İşleri Bakanlığının aşağıda da iletilen linkinde şu aşamada Japonya'ya yeni giriş yapmak isteyen tüm yabancı uyrukluların vize başvurusu yapması gerektiği de ifade edilmektedir. Ayrıca Japonya'ya gelmesine izin verilen herkesin son 72 saat içerisinde alınmış covid testinin negatif sonuçlandığını gösterir belgeyi ibraz etmesi

gerekmektedir. Bunun yanı sıra Japonya'ya giriş öncesi havaalanlarında yeniden bir covid testi uygulanması zorunludur.

Üç doz aşı olan yolcular, üç doz aşı olduğunu geçerli bir aşı sertifikasıyla (*) ibraz etmeleri halinde, otel karantinasından muaf olup, 7 gün evde kişisel karantinaya tabidir. Karantinanın üçüncü gününde masraflarını kendileri karşılamak koşuluyla koronavirüs testinin sonucu negatif olan kişilerin karantinaları, test sonuçlarını Japonya Sağlık Bakanlığına bildirmeleri halinde sona erecektir. Bu süre, gelinen ülkeye, geçerli bir aşı sertifikasının olup olmamasına, 3. Günde yapılacak PCR testinin sonucuna vb. çeşitli koşullara göre değişebilmektedir.

Türkiye ve Japonya karşılıklı olarak aşı pasaportlarını tanımışlardır. Japonya, onayladığı (bu durumda ülkemizden gelen kişiler için yalnızca Biontech/Pfizer ile aşılananların) aşılardan sertifikasını tanımaktadır.

Öte yandan, sınır önlemleri sıklıkla değişebilmekte olup, güncel bilgilerin aşağıdaki linklerden takip edilmesi ve olası programların bu kapsamda yapılması önem arz etmektedir.

Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve açıklamalara aşağıdaki bağlantılardan ulaşılabilir.

https://www.mofa.go.jp/ca/fna/page4e_001053.html

(*)

<https://www.japan.travel/en/coronavirus/>

<https://www.jal.co.jp/jp/en/info/2020/other/flysafe/flights-service/quarantineimmigration/>

https://www.jetro.go.jp/en/invest/setting_up.html

Japonya'nın Ankara Büyükelçiliği Konsolosluk Birimi ve İstanbul Başkonsolosluğu iletişim bilgileri ile vize başvuruları hakkında ayrıntılı açıklamalara aşağıdaki bağlantılarından erişmek mümkündür.

https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_tr/00_000118.html

https://www.istanbul.tr.emb-japan.go.jp/itpr_ja/Konsolosluk_Isleri.html

Vize çeşitlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için:

https://www.mofa.go.jp/j_info/visit/visa/index.html

POTANSİYEL SEKTÖRLER

Sıra	Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Dünyadan İthalatı (milyon dolar) 2021	Ülkenin Türkiye'den İthalatı (milyon dolar) 2021	Dünyaya İhracatımız (milyon dolar) 2021	Dünya İthalatında Ülkenin Payı (%)	Ülkeye İhracatımızdaki Değişim (%) 2020 - 2021	Ülkenin dünyadan İthalatındaki Değişim (%) 2020 - 2021	Ülkenin İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Gümrük Vergisi Oranları (% ortalama)
1	Deniz Ürünleri	304	Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	3404,05	97,42	323,44	12	481,4	8,6	Norveç 18,6 Şili 14,6 ABD 14,6 Çin 7,4 G. Kore 5,4 (Türkiye 2,9)	Norveç 4,6 Şili 2,3 ABD 4,6 Çin 4,6 G. Kore 4,6 (Türkiye 4,6)
2	Kanatlı Etleri	207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	1245,17	3,22	844,46	4	-26,9	9,3	Brezilya 65,1 Tayland 29,9 ABD 2,4 Macaristan 1,2 Fransa 0,8 (Türkiye 0,3)	Brezilya 7,9 Tayland 5,6 ABD 7,9 Macaristan 5 Fransa 5 (Türkiye 6,8)
3	Hayvan Yemi	2309	Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	1171,58	0,02	294,73	3	-23,8	4,4	Tayland 28 ABD 17,6 Çin 12 Fransa 10,1 Avustralya 5,5	Tayland 0,8 ABD 1,6 Çin 1,6 Fransa 0,3 Avustralya 0,3

4	Konserve Meyve Sebze	2008	Yer fıstığı ve diğer kabuklu yemiş ve meyve konserveleleri	1023,99	2,16	1028,13	6	19	4,5	Çin 53,5 G. Kore 8,5 Tayland 7,3 ABD 6,2 Vietnam 5,7 (Türkiye 0,2)	Çin 15,7 G. Kore 15,7 Tayland 5 ABD 15,7 Vietnam 5,2 (Türkiye 13,6)
5	Gıda Müstahzarları	2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	991,25	0,83	443,99	2	695	3,2	ABD 23,8 G. Kore 18,4 Çin 12 Singapur 8 Tayland 7	ABD 26,2 G. Kore 26,2 Çin 26,2 Singapur 23,1 Tayland 23,1
6	Gıda sanayii kalıntıları, hayvan yemleri	2304	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	939,65	0	326,17	3	0	17,6	Çin 39,1 Brezilya 19 ABD 17,6 Arjantin 12 Paraguay 3,6	Çin 0 Brezilya 0 ABD 0 Arjantin 0 Paraguay 0 (Türkiye 0)
7	Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	670,49	16,26	688,42	2	102,6	15,9	Singapur 22,3 Belçika 14,3 İtalya 12,6 Fransa 7,7 ABD 6,3 (Türkiye 2,4)	Singapur 21,7 Belçika 20,7 İtalya 20,7 Fransa 20,7 ABD 23,7 (Türkiye 22,7)

8	Meyve Suyu	2009	Meyve ve sebze suları	588,39	12,32	474,49	4	3,4	-9,7	ABD 14 Çin 10,5 İsrail 8,9 Brezilya 8,2 Şili 7,5 (Türkiye 2,1)	ABD 23,2 Çin 23,2 İsrail 23,2 Brezilya 23,2 Şili 17,8 (Türkiye 23,2)
9	Sert Kabuklu Meyveler	802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	492,87	9,31	1811,13	3	38,5	-3,5	ABD 78,1 Avustralya 6,6 G. Kore 4,4 Çin 3,7 G. Afrika 2,1 (Türkiye 1,9)	ABD 3,7 Avustralya 0,3 G. Kore 3,7 Çin 3,7 G. Afrika 2,6 (Türkiye 2,6)
10	Bisküvi	1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	492,49	1,08	1189,95	1	35,9	16,4	Çin 20,7 Malezya 10,7 Fransa 10,2 ABD 9,1 İtalya 5,7	Çin 18 Malezya 15,1 Fransa 14,4 ABD 18 İtalya 14,4
11	Meyveler	804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	435,62	11,31	374,33	2	33,3	9,1	Meksika 46,3 Filipinler 29,3 Peru 7,9 Tayvan 7,2 Türkiye 2,6	Meksika 2,7 Filipinler 2,9 Peru 4,2 Tayvan 6,1 Türkiye 4,4
12	Makarna	1902	Makarnalar ve kuskus	400,97	39,5	777,4	3	-16,3	-2,4	G. Kore 25,1 İtalya 23,9 Çin 16,9 Türkiye 9,9 Tayland 7,3	G. Kore 17,3 İtalya 14,4 Çin 17,3 Türkiye 17,3 Tayland 17,3

13	Sebzeler	709	Diğer sebzeler (taze/soğutulmuş)	346,59	0,42	298,09	2	-38,6	-0,8	G. Kore 25,8 Meksika 23,9 Y. Zelanda 15,2 Çin 11,8 Filipinler 3,7 (Türkiye 0,1)	G. Kore 3,2 Meksika 0,1 Y. Zelanda 0,2 Çin 3,2 Filipinler 0 (Türkiye 2,8)
14	Deniz Ürünleri	302	Balıklar (taze veya soğutulmuş)	314,7	0	636,74	1	-13,3	3,8	Norveç 42,9 Meksika 14,5 Avustralya 8,4 G. Kore 8 Endonezya 7,5	Norveç 3,9 Meksika 2,1 Avustralya 2,1 G. Kore 3,9 Endonezya 3
15	Meyveler	805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	309,72	0,72	933,72	2	22,5	-7,8	ABD 49,7 Avustralya 19,8 G. Afrika 10,4 Şili 8,2 Meksika 4,4	ABD 16,5 Avustralya 10 G. Afrika 16,5 Şili 15,4 Meksika 10,2

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

KAYNAKÇA

1. ITC TRADEMAP: <https://www.trademap.org/Index.aspx>
2. T.C. TİCARET BAKANLIĞI
3. TÜRKİYE İHRACATÇILAR MECLİSİ

YASAL UYARI: Bu rapor Birliğimiz uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Birliğimiz hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Birliğimizin yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.